

אזרחות

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים ורבע.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים:

פרק ראשון – (14×1) – 14 נקודות

פרק שני – $(13 \times 1) + (9 \times 3)$ – 40 נקודות

פרק שלישי – (12×2) – 24 נקודות

פרק רביעי – (11×2) – 22 נקודות

סה"כ – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטות. רישום טייטות כלשהן על דפים שמוחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. קבוצות של בני נוער מתנועות נוער המייצגות השקפות שונות המעוניינות לקדם מטרות חברתיות, תרבותיות ודתיות ייחודיות משלהן, לא מצאו מקום מתאים לפעילויות בשעות הפנאי במהלך השבוע ובסופו. לכן פנו בני הנוער לעירייה וביקשו ממנה סיוע בהקצאת מגרש מתאים לפעילותם בעיר. בעזרת תקציב מהעירייה ותרומות שגייסו ממקורות נוספים העירייה הקימה למענם מתחם, במגרש שהיה מיועד לשימוש ציבורי.

היירים המתגוררים בסמוך עתרו לבית המשפט בדרישה לסגור את המתחם. לטענתם, כשרכשו את הדירותיהם הם פנו לעירייה לבדיקת התכנון העתידי של האזור, ולא נמסר להם שיש כוונה להקים מתחם כזה בשכונתם. לדבריהם אילו ידעו לא היו רוכשים את הדירות, מכיוון שהפעילות במקום גורמת רעש חזק, ובעקבות זאת נפגע הערך של דירותיהם. בית המשפט דחה את העתירה.

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שהתממש בהקמת המתחם.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג זכות של היירים שנפגעה, לפענתם.

הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

2. ממשלת ישראל החליטה לפעול כדי למנוע את ההתיישבות של ים המלח, שהוא אתר טבע ותיירות ייחודי בעולם. אחת התכניות שזימה הממשלה להשגת יעד זה גובשה יחד עם מדינת ירדן, מפני שהגבול בינה לבין מדינת ישראל עובר לאורך ים המלח. לפי התכנית ינעברו מים, באמצעות צינור, מים סוף לים המלח.

חברי כנסת הפועלים למען הגנת הסביבה דורשים שהממשלה תביא את התכנית לדיון בוועדה של הכנסת, כדי שבועדה יוצגו חלופות לתכנית המוצעת. לטענתם של חברי הכנסת ישנם התכנית עלול לגרום לפגיעה באופיו של ים המלח ובאוצרות הטבע שבו.

א. ציין והצג את הפנייה בהכרזת העצמאות (מבין הפניות לגורמים שונים), שממשלת ישראל

מממשת בפעולותיה בנוגע לים המלח.

הסבר כיצד פנייה זו באה לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת (פורמלי או בלתי-פורמלי) שבא לידי ביטוי

בדרישה לקיום הדיון בוועדה.

הסבר כיצד סוג המנגנון הזה בא לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 3/

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
שלוש מהשאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ואחת מהשאלות 8-9 (לשאלה – 13 נקודות).

ענה על שלוש מהשאלות 3-7 (כתוב לפחות 2-3 משפטים בכל תשובה).

3. הצג הצדקה דמוקרטית לקיום של מדינת לאום.

4. הצג את המעמד של השפה הערבית בישראל.

5. הצג את שתי השיטות בנוגע לרכישת אזרחות: שיטת דין הדם ושיטת דין הקרקע.

6. הצג את המושג חקיקת משנה.

7. הצג שני הבדלים בין משפט פלילי למשפט אזרחי.

ענה על אחת מהשאלות 8-9.

8. הצג את המושג העדפה מתקנת.

הסבר כיצד המובן המהותי של שלטון החוק מתממש באמצעות מדיניות של העדפה מתקנת.

9. הצג את ערך החירות.

הסבר כיצד הכנסת כרשות מכווננת עשוייה לתרום להגנה על ערך החירות.

פרק שלישי (24 נקודות)

בפרק זה שני קטעים. אם למדת את הנושאים שבאשכול א' (הרחבה בנושא מדינת ישראל כמדינה יהודית), קרא את קטע 1, וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו. אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 (בעמוד 5), וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 1

באחרונה עתרה קבוצת ישראלים לבית המשפט העליון וביקשה ממנו להצהיר בפסק דין שהם בני לאום ישראלי, ובכך לקבוע שיהיה אפשר לשנות את פרטי הלאום במרשם האוכלוסין מ"יהודי" ל"ישראלי". בשינוי זה ביקשו העותרים להדגיש את זיקתם למדינה מעצם היותם אזרחיה, ללא קשר למאפייני זהות אחרים. השופטים דחו את העתירה וקבעו שיש לקיים דיון ציבורי בסוגיה זו, ובית משפט אינו המקום המתאים לעסוק בה.

אני מתנגד לעמדת העותרים לבית המשפט. זהות יהודית היא דתית ולאומית כאחד, והיא אבן יסוד של הצינונות. אני סבור שעל מדינת ישראל לשמור על האופי היהודי שלה; המדינה הוקמה כפתרון עבור העם היהודי, שסבל רדיפות קשות במרוצת הדורות, וחלקים גדולים ממנו הושמדו בשואה. לפיכך, על מדינת ישראל לשמור על היותה מדינה של כל היהודים בעולם, ולהמשיך להיות עבורם מרכז לאומי ולדאוג להגנתם בכל מקום שבו הם נמצאים.

יחד עם זאת אסור, לדעתי, שערכיה של מדינת-ישראל כמדינה יהודית יפגעו בערכיה כמדינה דמוקרטית. אמנם הגדרת המדינה כמדינה יהודית מחייבת שיהודים יהיו החלק הגדול יותר באוכלוסייה, ולכן קבלת ההחלטות בנוגע למרחב הציבורי צריכה לשקף זאת. כל זאת מתוך ההכרה במיעוט הערבי שהוא מיעוט לאומי, ואף חיזוק הכרה זו על ידי שמירה על זכויותיו הטבעיות והקבוצתיות.

מדינת ישראל יכולה להבטיח את הדמוקרטיה בה גם בלי לוותר על האופי היהודי שלה, ואני תומך בסירוב של בית-המשפט לעסוק בסוגיה "לאום ישראלי".

(מעובד על פי הארץ, 1/1/2014)

ענה על שתיים מהשאלות 10-12 (לכל שאלה – 12 נקודות):

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג), עליך לענות על פי מה שלמדת ולא על פי הקטע.

10. הצג את הגישה **מדינת כלל אזרחיה** בנוגע לאופייה של מדינת ישראל.

הסבר את עמדת הכותב בנוגע לגישה זו כפי שהיא באה לידי ביטוי בקטע.

11. הצג את **האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל ושל העם היהודי בתפוצות**.

הסבר כיצד האחריות והמחויבות באות לידי ביטוי בקטע.

12. הצג את **עקרונ הכרעת הרוב** בדמוקרטיה.

הסבר כיצד מימוש עיקרון זה בא לידי ביטוי בדברי הכותב.

/המשך בעמוד 5/

אם למדת את הנושאים שבאשכול ב' (הרחבה בנושא פוליטיקה וממשל בישראל), קרא את קטע 2 וענה על שתיים מהשאלות הקשורות אליו.

קטע 2

רשויות מקומיות רבות גבו בעבר מתושביהן מס אבטחה ושמירה, נוסף על מסי הארנונה. מס האבטחה והשמירה נועד לממן העסקה של פקחים המסיירים ביישוב ושומרים על הביטחון השוטף. על הפקחים לטפל בתלונות תושבים על רעש, למנוע מעשי השחתה של רכוש ציבורי ועוד:

שירותים אלה לא מומנו מכספי הארנונה, משום שהכנסת לא אישרה זאת. לכן רשויות מקומיות חייבו את התושבים לשלם עבור שירותי השמירה מתוקף חוק עירוני שקבעו, וקיבלו לכך את אישור משרד הפנים. באחת הערים עתרו התושבים לבג"ץ בבקשה לבטל חוק עזר זה. בג"ץ קיבל את העתירה, ומתח ביקורת על משרד הפנים ועל הרשויות המקומיות. בג"ץ קבע שיש לבטל את חוק העזר משום שהוא מנוגד לכללים של גביית מסים, ומשום שהוא פוגע בחירויות של התושבים באופן לא מידתי.

בעקבות הפסיקה חוקקה הכנסת חוק חדש, ולפיו הרשויות המקומיות רשאיות לגבות מס מיוחד לצורכי שמירה ואבטחה.

אני תומך בהחלטת בג"ץ, שמילא את תפקידו, אך אני מתנגד לחוק החדש שחוקקה הכנסת. אני סבור שעלינו לפעול כדי לבטל את החוק החדש באמצעות הפגנות, עצומות ופנייה לחברי כנסת. בדרך זו נוכל להביא לדיון מחודש בחוק, ולגרום לכך שחברי הכנסת יחליטו על ביטולו אולם עד שיבוטל החוק יש להמשיך לציית לו ולשלם את המס המיוחד, כפי שראוי במדינה דמוקרטית.

(מעובד על פי הארץ, 29/11/2013)

ענה על שתיים מהשאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג), עליך לענות על פי מה שלמדת ולא על פי הקטע.

13. הצג את התלות של השלטון המקומי בשלטון המרכזי.

הסבר כיצד תלות זו באה לידי ביטוי בקטע.

14. הצג את ההגנה על זכויות האדם כפי שהיא באה לידי ביטוי בפסיקה בישראל.

הסבר כיצד ההגנה על זכויות האדם בפסיקה בישראל באה לידי ביטוי בקטע.

15. הצג את עקרון שלטון העם בדמוקרטיה.

הסבר את עמדת הכותב בנוגע למימוש עיקרון זה.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 16-19 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. חוק חדש בצרפת קובע שחלק מחברי הפרלמנט הצרפתי יהיו אזרחים צרפתיים המתגוררים במדינות אחרות. כמה אזרחים צרפתיים החיים בישראל הציגו את מועמדותם, וטענו כי אם ייבחרו הם יפעלו בפרלמנט כדי לחזק את הקשר בין צרפת לישראל, ויפעלו למען בוחריהם.

— ציין והצג את התנאי לבחירות דמוקרטיות שהחוק החדש בצרפת נועד לממש.

הסבר כיצד תנאי זה בא לידי ביטוי בקטע.

17. אמנים מתחומים שונים כגון ציור, צילום ופיסול ארגנו תערוכה של יצירותיהם, ובה הם מציגים מסר של אהבת האדם באשה הוא. הם מבקשים להדגיש גם את המסר שצריך לקבל את האחר ולכבד את שונותו. נוסף לארגון התערוכה פנו האמנים לראשי מדינות בעולם כדי שיפעלו בהתאם למסרים האלה, וימנעו פגיעה בבני אדם.

— ציין והצג את המובן של הדמוקרטיה (פורמלי או מהותי): שבא לידי ביטוי במסרים של האמנים.

הסבר כיצד מובן זה של הדמוקרטיה בא לידי ביטוי בקטע.

18. בשנים האחרונות גדל מספר הנבחנים במבחני הנהיגה המעשיים בישראל, ולכן נוצר עומס גדול על בוחני הנהיגה. הבוחנים טענו שכעת הם צריכים לעבוד שעות רבות יותר מבעבר. לכן הם דרשו ממשרד התחבורה שמעסיק אותם להתאים את היקף המשרות שלהם לנסיבות החדשות שנוצרו, ובכך להקל את העומס עליהם. דרישותיהם לא נענו, והם פתחו בעיצומים ולא קיימו מבחנים.

— ציין והצג את סוג הזכויות שנפגע, לטענת בוחני הנהיגה.

הסבר כיצד סוג זכויות זה בא לידי ביטוי בקטע.

/המשך בעמוד 7/

19. בחברה הישראלית מתנהל ויכוח בנוגע למימוש התפיסה הדמוקרטית הליברלית במרחב הציבורי במדינה. יש התומכים באימוץ התפיסה הדמוקרטית הליברלית-אינדיבידואלית, ויש המתנגדים לכך ודורשים לאמץ תפיסה דמוקרטית ליברלית אחרת.

הבע את עמדתך בעניין זה.

הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה – הצגת עמדתך בעניין באופן ברור.

ב. הנמקה – הצגת שני נימוקים שבעזרתם אתה מבסס את טענתך, הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך